

סוגיות בדף היומי

זבחים ע"ה: "שביעית אין לוקחין בדמיה תרומה מפני שממעטין באכילתה"

משא"כ לגבי קניית תרומה בדמי שביעית הקניה הזו, החלת קדושת השביעית על התרומה, אינה משיבה את גוף התרומה, אין כאן את התכלית של למושכה לגדולה, ולכן כאשר יש מיעוט זמן האכילה בלי השבתת התרומה הדבר אסור, אבל כאשר מיעוט זמן האכילה בא משום השבתת התרומה ועשייתו ללחם, בזה לא רק שאין איסור אלא זוהי בעצם תכלית העניין, ע"כ ביאור דברי התוס'.

הגאון הרש"ש, בהגהותיו למס' סוכה מעיר שם הערה מעניינת. במש' במס' סוכה בדף לה מתבאר שבחג הסוכות כאשר אדם צריך לצאת ידי חובת אתרוג אל לו לכתחילה ליטול אתרוג של תרומה טהורה, למרות שהאתרוג של תרומה טהורה הוא מותר באכילה לכהן, ולא רק שהוא מותר באכילה אלא יש מצוה באכילתו, מ"מ, לכתחילה אין ליטול אתרוג של תרומה טהורה. והגמ' בדף לה: מסבירה מדוע פליגי בה רב אמי ורב אסי, חד אמר מפני שמכשירה, וחד אמר מפני שמפסידה. רש"י מסביר מהו המכשירה ומהו המפסידה: "אתרוג של תרומה טהורה הנוטל מוכשיר את האתרוג לקבל טומאה, דאמרין במתניתין מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת את הלולב למים בשבת, שהיה דרכם לשרות האגודה בשבת כדי שלא יבשו, וכאשר נוגעים באתרוג מוכשר האתרוג לקבל טומאה דכתיב: "וכי יותן מים על זרע", ואסור לגרום להכשיר טומאה לתרומה דכתיב "משמרת תרומתי" אמר רחמנא עשה לה שימור. אנחנו יודעים שאוכלים אינם מקבלים טומאה כל עוד לא ניתז עליהם אחד משבעה משקים, כשאר אדם יש לו אתרוג של תרומה טהורה יש מקום לחשוש שאם הוא יקח את אותו אתרוג למצות אתרוג יבוא האתרוג במגע עם מים, שהרי הלולב נמצא תמיד במים ובשעת נטילה יש להצמיד את הלולב לאתרוג, ימצא שהאתרוג יבוא במגע עם מים. המים האלו יכשירו את האתרוג לקבל טומאה. מעתה, אם עד היום היה שרץ מת נופל על האתרוג או שהאתרוג היה נכנס לאהל המת, הוא לא היה מקבל טומאה. ומעתה, אחר שהוא בא במגע עם מים הוא כבר כן עלול לקבל טומאה. דבר זה כאשר מכשירים פרי של תרומה לקבל טומאה, עצם ההכשרה יש בה כבר פגם במשמרת, אמנם האתרוג עדיין לא נטמא, אבל כבר נפגמה השמירה, שהרי קודם לפגם שום טומאה לא היתה מטמאת את התרומה ואילו עתה התרומה הוכשרה לקבל טומאה, ומכאן אנו למדים לימוד גדול שפרי של תרומה שאף פעם לא הוכשר לקבל טומאה אסור להכשיר אותו לקבל טומאה משום המצוה של משמרת תרומתי.

מעיר על כך הרש"ש: לכאורה לפי זה יש לאסור קמח של תרומה שלא הוכשר ללש אותו במים. כאשר כהן מקבל מן ישראל חטים של תרומה או קמח של תרומה שעדיין לא הוכשר לקבל טומאה. ימצא ע"פ דברי הגמ' במס' סוכה שיהיה אסור ללש את הקמח הזה במים שהרי כל עוד הקמח לא בא במגע עם מים, הוא לא הוכשר לקבל טומאה ברגע שהוא יבוא במגע עם מים הוא יהיה מוכשר לקבל טומאה, כך שכשם שאסור להכשיר אתרוג של תרומה, יהיה אסור להכשיר קמח או חטים של תרומה. מעתה, יצא לנו דין חדש: אסור לו לכהן לקחת קמח של תרומה ולעשות ממנו עיסה לצורך ככר לחם שהרי בעשיית העיסה יש מגע עם מים, המכשיר לקבל טומאה, ע"כ הערתו של הרש"ש.

אבל ע"פ דברי תוס' אצלנו בזבחים לא קשיא מיד, כשם שמותר קודם לפסח לקחת תרומות קמח ולעשות ממנה לחם ואין בזה חשש של פגם במשמרת תרומותי על אף שזמן האכילה מצטמצם משום השבתת התרומה, משום הבאת התרומה לתכלית של למושכה לגדולה, כך גם כל תרומה כאשר היא נילווה במים יש בזה אמנם פגם במשמרת משום ההכשרה לקבל טומאה, אבל ההכשרה הזו מביאה לתכלית של למושכה, לא יתכן שהציווי של משמרת תרומותי יצמצם את האפשרויות של שימוש בתרומה לצורך הכהן באופן של למושכה.

נמצאו דברי תוס' במס' זבחים מסתייעים מראייתו של הגאון הרש"ש. אילולא תשובתם היה הכהן אסור לעשות עיסה מכל קמח של תרומה, לאו דווקא לפני הפסח, מתוך כך שמותר לו לכהן לעשות ככר לחם מקמח של תרומה, אנו למדים את יסודם של דברי התוס' אצלנו בזבחים.

(האדמו"ר מטאלנא שליט"א)

ידוע שבשנת השביעית כל הגידולים יש להם קדושת שביעית והקדושה הזו יש בה כמה וכמה השלכות הלכתיות: אין אפשרות להשתמש בפירות שביעית אלא דווקא לאכילה, לא לסחורה, וכמובן גם לא להפסד. ודבר נוסף, כאשר מגיע התקופה בה אין כבר למצוא מסוג התוצרת הזו בשדה אין אפשרות להשאיר את הפירות שנלקחו בבית, זוהי תקופת הביעור בה מצווים להוציא את הפירות ולהפקירם ואז ניתן לחזור ולזכות בהם, אבל אם לא עשו כך, הפירות נאסרים באכילה. ישנם שיטות ראשונים שבכל מקרה הפירות נאסרים באכילה אחר זמן הביעור. דין נוסף בפירות שביעית ששביעית תופסת את דמיה, זאת אומרת, אדם שיש ברשותו פרי שחלה עליו קדושת שביעית משום שהוא גדל בשביעית, כאשר הוא ימכור את הפרי לאדם אחר, הכסף יתפס בקדושת שביעית. מעתה, כאשר הוא יקנה בכסף דבר מאכל אחר יתפש דבר המאכל גם הוא בקדושת שביעית, ואילו הפרי הראשון נשאר גם הוא בקדושתו, וכהגדרת הגמ' במס' קידושין "פרי ראשון ואחרון קדוש". הברייתא שלפנינו דנה באדם שיש בידו דמי שביעית, היינו דמים שניתנו בתמורה לפירות שביעית, דמים אלו אומרת הברייתא: שבדמי שביעית יש איסור לקנות פירות של תרומה. משום שכאשר יקנו פירות של תרומה בדמי שביעית יחולו דיני שביעית על התרומה, ימצא שכאשר יגיע זמן הביעור נאלץ לשרוף את התרומה אם לא נפקיר אותה בזמן, וזו כוונת הברייתא: שביעית אין לוקחים בדמיה תרומה מפני שממעטין באכילתה. כאשר התורה מצוה עלינו "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" (במדבר יח, ח), נצטוונו לשמור על התרומה, לשמור עליה מטומאה ולשמור עליה מהפסד. כאשר אנו קונים בדמי שביעית פרי של תרומה, ואנו מכילים על הפרי של התרומה את דיני השביעית, הרי אנו מגבילים את זמן אכילת התרומה. וכהסברו של רש"י מפני שממעט בזמן אכילת התרומה ומביאה לידי איסור אכילה שצריכה שתתבער מן העולם קודם זמן הביעור, משום החלת דיני שביעית עליה, נמצאנו מצמצמים את זמן האכילה, וצמצום זמן האכילה אף הוא פגם בשמירה.

תוס' בדף ע"ה: בד"ה "שביעית" מקשים קוש' מעניינת: "וא"ת תרומה קודם לפסח היא אסור לחמצה משום דקא ממעט בזמן אכילתה". שאלת התוס' פשוטה. כולנו יודעים שאסור לאכול חמץ בפסח, מעתה אדם שהפריש מחיטים או מהקמח תרומה, תרומה זו של חיטים או של קמח, בין אם היא ביד הישראלי, ובין אם תרומה זו כבר ניתנה לכהן, יהיה אסור לכהן או לישראל, לקחת את הקמח, לשפוך לתוכו מים ולעשות ממנו ככר לחם, זאת משום שכיון שמדובר כאן בזמן הסמוך לפסח, יש כאן מיעוט בזמן האכילה, החיטים או הקמח של התרומה כל עוד שלא באו במגע עם מים יכלו להיאכל בין בשבוע שקודם לפסח ובין בשבוע שאחר הפסח, ברגע שאותו קמח ייהפך להיות חמץ יאלץ הכהן לאכול את הלחם עד הפסח, אם הוא ישראלי עד ערב פסח יאלצו לשורפו כדין תרומת חמץ בפסח כדי לא לעבור על בל יראה ועל בל ימצא, א"כ כשם שאסור לקנות בדמי שביעית תרומה משום מיעוט זמן אכילה, היה עלינו להסיק מתוך כך שאסור לחמץ תרומה שעדיין אינה חמץ קודם הפסח משום מיעוט זמן האכילה, ודבר כזה לא נשמע.

עונים תוס': "וי"ל דהכי עדיפא ליה דשרי משום דכתיב למשחה לגדולה". פירוש דברי התוס': אמנם התורה מצווה עלינו לשמור על התרומה "ואני הנני נתתי לך את משמרת תרומתי" אבל מהי התכלית של שמירת התרומה, התכלית היא בכדי שהתרומה תאכל בצורה הטובה ביותר כמו שנאמר בהמשך הפסוק: "לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה". והגמ' דורשת בכמה מקומות למשחה הכוונה לאכילת גדולה, כדרך שהמלכים אוכלים. אומרים תוס', לא יתכן שהמשמרת תרומותי תהיה על חשבון השבתת איכות התרומה, הרי התורה מעוניינת שהכהן יקבל את התרומה עבור צרכיו, אם הכהן קיבל קמח והוא יהיה מנוע לקחת את הקמח ולעשות ממנו ככר לחם משום המשמרת, נמצאנו הופכים את היוצרות, אנו משמרים את הקמח על חשבון עשיית צרכיו של הכהן. יש אמנם לשמור על הקמח שלא יפסד, שלא יטמא, אבל השמירה נעשית לצורך תכלית מסוימת שסוף סוף הקמח יאכל בצורה הטובה ביותר עבור הכהן, לא יתכן אם כך לאסור לקחת קמח של תרומה ולעשות ממנו לחם כל עוד אפית הלחם היא השבתת איכות התרומה,